ADRODDIAD BLYNYDDOL AR WEITHREDIAD SAFONAU'R GYMRAEG 2018 - 19

CYNGOR GWYNEDD

1. Cefndir

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gosod fframwaith gyfreithiol, sydd yn rhoi dyletswydd ar y Cyngor i gydymffurfio â safonau mewn perthynas â'r Gymraeg. Mae safonau unigol yn egluro sut mae disgwyl i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd.

Mae'r dyletswyddau sy'n deillio o'r safonau'n golygu na ddylai'r Cyngor drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac y dylai'r Cyngor hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg (sef ei gwneud yn haws i bobl ei defnyddio yn eu bywydau o ddydd i ddydd).

Mae'r Safonau Iaith wedi eu rhannu yn bum maes:

- cyflenwi gwasanaethau
- llunio polisi
- gweithredu
- hybu
- cadw cofnodion

Derbyniodd y Cyngor hwn hysbysiad cydymffurfio gan Gomisiynydd y Gymraeg o dan Ran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar 30 Medi 2015. Roedd yr hysbysiad hwn yn pennu'r safonau penodol y mae'n ofynnol i'r Cyngor gydymffurfio â hwy, ac ar 30 Mawrth 2016 daeth 147 o safonau yn weithredol, gyda 4 o safonau hybu yn dod yn weithredol ar 30 Mawrth 2017.

Yn sgil ymrwymiad hanesyddol y Cyngor i'r iaith Gymraeg, roedd y Cyngor eisoes wedi bod yn cydymffurfio â nifer sylweddol o'r safonau a osodwyd arno trwy weithrediad ei Gynllun Iaith, ac yn wir, roedd y Cynllun hwn yn mynd ymhellach na safonau'r Gymraeg mewn sawl maes.

Ystyriwyd na ddylid gwanhau ymrwymiad presennol y Cyngor tuag at y Gymraeg trwy gyfyngu'r ymrwymiad i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn unig, ac o ganlyniad, datblygwyd Polisi Iaith o'r newydd.

Nod Polisi Iaith y Cyngor – sef ei brif gyfrwng o sicrhau cydymffurfiaeth efo'r Safonau Iaith – yw sicrhau fod posib i holl drigolion y sir ddefnyddio gwasanaethau'r Cyngor drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Dilynir yr egwyddor y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal, ond gan weithio yn rhagweithiol i sicrhau bod y Gymraeg yn cael blaenoriaeth bob amser.

2. Cydymffurfio efo'r Safonau

Mae Polisi Iaith a gweithdrefnau'r Cyngor yn sicrhau bod holl wasanaethau'r Cyngor yn cael eu cynnig yn ddwyieithog. Yn sgil blynyddoedd o osod gofynion iaith wrth recriwtio, ac o gynnig hyfforddiant i wella sgiliau a dysgu'r Gymraeg, rydym wedi sicrhau bod mwyafrif llethol staff y Cyngor yn gallu'r Gymraeg ac yn gallu gweithredu'r unol a'r polisi hwn, gan normaleiddio defnydd o'r Gymraeg a sicrhau bod gwasanaethau Cymraeg ar gael yn ddi-ofyn.

Nodir yn yr adran hon unrhyw Safonau lle mae'r Cyngor wedi gorfod cymryd camau ychwanegol neu roi ystyriaeth arbennig – y tu hwnt i weithredu'r Polisi Iaith – yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Cymerir camau er mwyn sicrhau ein bod yn gwneud y gorau dros bobl Gwynedd o safbwynt cynnig gwasanaethau Cymraeg yn rhagweithiol, ac hefyd o safbwynt annog a hybu mwy o ddefnydd o'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r gwasanaethau hynny.

SAFONAU CYFLENWI GWASANAETH

Mae gan Gyngor Gwynedd ddyletswydd i gydymffurfio â 70 o safonau cyflenwi gwasanaeth, a 6 o safonau atodol cyflenwi gwasanaeth. Yn sgil ymrwymiad hanesyddol Cyngor Gwynedd i'r Gymraeg, roedd y Cyngor eisoes yn gweithredu'n unol neu thu hwnt i ofynion nifer o'r safonau hyn pan y gosodwyd hwy ar y Cyngor gan Gomisiynydd y Gymraeg.

SAFON	**CYNNWYS Y SAFON**	**GWEITHRED**
7+14+21+ 30+32	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â **gofyn** i unigolyn a ydynt yn dymuno cael gwasanaeth Cymraeg neu ddatgan ein bod yn croesawu cyswllt yn Gymraeg	Yn sgil Polisi Iaith ac ymrwymiad hanesyddol y Cyngor i'r Gymraeg, y mae'r defnydd o'r Gymraeg wedi ei normaleiddio ac mae ymwybyddiaeth uchel ymysg y cyhoedd y gallent gyrchu gwasanaethau a gohebu gyda'r Cyngor yn Gymraeg. Mae egwyddorion y Polisi iaith, ac egwyddorion gweithredu ehangach y Cyngor yn golygu bod disgwyl i staff weithredu yn unol ag egwyddor y cynnig rhagweithiol – hynny yw, bod y dewis iaith a'r gwasanaeth Cymraeg wastad ar gael fel dewis cyntaf, ac na ddylai unrhyw un orfod "gofyn" am y gwasanaeth hwnnw. Gan dderbyn bod camgymeriadau yn mynd i ddigwydd ar adegau, rydym yn ffyddiog bod gweithredu'n rhagweithiol yn hepgor yr angen i ofyn a datgan, ac hefyd bod dealltwriaeth dda ymysg trigolion bod y gwasanaethau oll ar gael yn ddwyieithog.

		Serch hynny, rydym yn cydnabod bod arferion pobl yn newid, a bwriedir blaenoriaethu gwaith ymchwil dros y flwyddyn nesaf fydd yn edrych ar agweddau defnyddwyr, a'u canfyddiadau am gyfrwng iaith gwasanaethau, er mwyn sicrhau bod yr agwedd yma o'r polisi yn parhau i fod yn berthnasol ac yn effeithiol.
52+55+56+ 57+58+ 59+60	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth yn ymwneud â'r wefan, apiau, cyfryngau cymdeithasol, a pheiriannau hunan-wasanaeth	Mae rhai rhwystrau yn parhau efo apiau a gwefannau, ac yn enwedig felly wrth brynu systemau allanol. Rydym yn parhau i ddelio gyda'r achosion hyn yn unigol er mwyn sicrhau bod y cyhoedd yn cael y gwasanaeth a'r dewis gorau. Mae angen gweithio yn barhaus i godi ymwybyddiaeth cwmnïau allanol o'r angen i ddatblygu apiau yn ddwyieithog o'r cychwyn, yn hytrach na gorfod eu haddasu i anghenion bellach ymlaen. Mae hefyd yn parhau yn her pan fydd angen i wefan neu wasanaethau'r Cyngor drosglwyddo i wefannau allanol, megis gwasanaethau talu ar-lein, i sicrhau bod popeth ar gael yn Gymraeg. Mae mwy o wasanaethau a ffurflenni yn cael eu cyflwyno ar-lein erbyn hyn, ac mae'r Cyngor ei hun wedi bod yn datblygu nifer o wasanaethau ar-lein yn ddiweddar, er mwyn galluogi'r cyhoedd i wneud ceisiadau a thaliadau drwy wefan y Cyngor. Mae'r rhain i gyd ar gael yn ddwyieithog. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, bu newid yng ngwasanaethau ar-lein Bathodyn Glas ac hefyd ceisiadau DBS. Mae'r Cyngor wedi ceisio dylanwadu ar y newidiadau er mwyn sicrhau bod y gwasanaethau yn cyrraedd ein safonau, ond mae'r ddau fater hwn yn parhau ac wedi eu cyfeirio at y Comisiynydd Iaith am gefnogaeth i'w datrys.
ATODOL 155+156+157+ 158+159+160	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth sydd yn ymwneud â threfniadau cydymffurfio gyda'r	Dilynir y drefn gwynion gorfforaethol wrth ymdrin â chwynion iaith, ac mae'r drefn honno ar wefan y Cyngor.

	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth	Llunir a chyhoeddir adroddiad blynyddol gan y Cyngor yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg.

SAFONAU LLUNIO POLISI

Mae gan Gyngor Gwynedd ddyletswydd i gydymffurfio â 10 o safonau llunio polisi, a 6 o safonau atodol llunio polisi. Eto, roedd y Cyngor eisoes yn gweithredu'n unol neu y tu hwnt i ofynion nifer o'r safonau hyn pan y'u gosodwyd ar y Cyngor gan Gomisiynydd y Gymraeg.

SAFON	**CYNNWYS Y SAFON**	**GWEITHRED**
88+89+90+94	Safonau Llunio Polisi yn ymwneud ag ystyried yr effaith ar y Gymraeg a siaradwyr Cymraeg.	Mae'r Uned Iaith yn chwarae mwy o rôl mewn asesiadau effaith, gan gynnig llais arbenigol ac annibynnol wrth asesu effaith newidiadau polisi neu ailstrwythuro gwasanaethau. Mae'r drefn o asesu effaith ar faterion cydraddoldeb yn cynnwys effaith ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a bydd yr Uned yn cyfrannu a gwirio unrhyw asesiadau er mwyn sicrhau'r effaith lleiaf posib. Yn ystod y flwyddyn, rydym wedi adnabod nad yw'r drefn bresennol sy'n bodoli yn dod â'r canlyniadau a ddymunir o ran sicrhau bod y Cyngor yn manteisio ar bob cyfle i hybu defnydd o'r Gymraeg. Roedd Adroddiad Sicrwydd y Comisiynydd yn haf 2018 hefyd yn tynnu sylw at yr angen i edrych ar y maes hwn, ac felly mae'r Uned Iaith a'r Swyddog Cydraddoldeb wedi bod yn cydweithio i ystyried newidiadau i'r broses, er mwyn gwneud yn siŵr ein bod yn cael y gorau allan o'r ymarfer wrth i adrannau asesu effaith eu penderfyniadau polisi ar wahanol nodweddion cydraddoldeb ac iaith. Mae gwaith y Cyngor ar ddatblygu'r canllawiau asesu effaith ar gyfer ceisiadau cynllunio hefyd wedi helpu datblygu ein dealltwriaeth yn y maes hwn. O fis Mai 2019 ymlaen, bydd yr Uned Iaith yn cymryd rhan weithredol wrth wirio unrhyw asesiadau iaith (cryno neu lawn) a gaiff eu cyflwyno fel rhan o geisiadau cynllunio, ac yn argymell camau i'w cymryd os gwelwn bod effaith posib i ffyniant y Gymraeg yn ein cymunedau o ganlyniad i ddatblygiad arfaethedig.

SAFONAU GWEITHREDU

SAFON	CYNNWYS Y SAFON	GWEITHREDU
127+136+136A+	Safonau Gweithredu yn ymwneud ag asesu sgiliau iaith ein cyflogeion	Mae'r Cyngor yn casglu gwybodaeth flynyddol gan bob adran i bennu nifer y staff sydd yn siaradwyr Cymraeg. Mae'r angen i siarad Cymraeg wedi cael ei osod fel sgil hanfodol ar gyfer pob swydd o fewn y Cyngor, sydd yn golygu bod angen rhyw lefel o allu a dealltwriaeth ar gyfer pob swydd. Yn ystod 2018-19 sefydlwyd trefn newydd ar gyfer pennu gofynion ieithyddol wrth benodi i swyddi newydd. Mae sgiliau yn y Gymraeg yn parhau i fod yn ofyniad hanfodol ar gyfer pob swydd, ond nawr, wrth lunio'r swydd ddisgrifiad a manylion person, gofynnir i reolwyr ystyried pa lefel o sgiliau ieithyddol fydd ei angen ar gyfer y swydd dan sylw, a gwahaniaethu rhwng sgiliau ysgrifenedig, llafar, a darllen a deall, ar sail fframwaith sydd wedi ei datblygu gan y Swyddog Dysgu a Datblygu Iaith. Yn ystod y flwyddyn hefyd, cwblhawyd rhan gyntaf y gwaith o fapio sgiliau ieithyddol y swyddi sydd eisoes yn bodoli yn y Cyngor. Mae pob adran o fewn y Cyngor bellach wedi edrych ar fanylion person pob swydd o fewn eu gwasanaethau, a gwirio a yw'r lefelau iaith wedi eu gosod yn briodol ar gyfer gofynion y swydd. Ail gam y gwaith hwn, sydd eisoes ar waith, yw adnabod a yw'r swyddogion sydd yn y swyddi hynny ar hyn o bryd yn cyrraedd y gofynion iaith neu beidio. Mae hwn yn waith sydd yn cymryd amser, gan ei fod yn golygu cyswllt dwys gyda rheolwyr ac unedau, cynnal hunan-asesiadau, ac ar gynnig cefnogaeth a hyfforddiant ar unwaith i unigolion os gwelir eu bod yn is na'r sgiliau dymunol ar hyn o bryd. Mae'r gwaith hwn wedi canolbwyntio ar wasanaethau rheng flaen i gychwyn, a hyd at

		ddiwedd Mawrth 2019, roedd y prosiect wedi'i gwblhau mewn 9 gwasanaeth rheng flaen ac yn parhau mewn 7 arall. Bydd yr unigolion nad ydynt yn cyrraedd gofynion y swydd yn derbyn asesiad arall i gadarnhau'r hunanasesiad ac yna'n cael cynnig hyfforddiant er mwyn cau'r bwlch. Mae'r holiadur hwn yn caniatáu i swyddogion ymateb i anghenion penodol yr unigolyn yn dilyn dadansoddiad manwl o'r atebion. Budd ychwanegol annisgwyl o'r gwaith hwn yw ein bod nid yn unig wedi gweld bod gan nifer fawr o staff sgiliau ieithyddol uwch na'r hyn sydd yn ddisgwyliedig ar gyfer eu swyddi penodol, ond mae hefyd wedi arwain at gynnydd yn nifer yr aelodau staff sydd yn gofyn am hyfforddiant, megis gloywi iaith, er mwyn gwella eu sgiliau ymhellach.
128+129+130 +131+132+133+	Safonau Gweithredu yn ymwneud ag hyfforddiant cyffredinol, hyfforddiant iaith ac ymwybyddiaeth	Mae nifer helaethaf hyfforddiant y Cyngor yn cael ei ddarparu drwy gyfrwng y Gymraeg yn unig, gyda chyrsiau Saesneg ar gael drwy gais yn unig. . Mae cyrsiau arbenigol mewn meysydd penodol, lle bydd angen prynu gwasanaeth allanol, yn dal i fod yn rhwystr, fodd bynnag, er gwaethaf ymdrechion cyson y Cyngor i ddylanwadu ar ddarparwyr, a bydd nifer o'r cyrsiau hyn yn cael eu darparu yn ddwyieithog Ran amlaf, llwyddir i gael deunyddiau Cymraeg, ond ceir problem wrth geisio cael hyfforddwyr sydd yn gallu arwain y sesiynau yn Gymraeg. Lle bo'n bosib, bydd y Cyngor yn ymateb i'r her drwy gynnal sesiynau hyfforddi'r hyfforddwr, ac yn datblygu sgiliau y tîm Dysgu a Datblygu'r Sefydliad, er mwyn sicrhau eu bod hwy'n gallu darparu'r hyfforddiant eu hunain. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, er enghraifft, bu swyddogion Cyngor Gwynedd yn allweddol yn yr ymdrechion i sicrhau hyfforddiant iechyd a diogelwch (IOSH) yn gyfan gwbl drwy'r Gymraeg. Hyd y pwynt yma, roedd swyddogion y Cyngor wedi bod yn gorfod cynnal y cwrs eu hunain, ond yn methu a chael y

		deunyddiau achrededig yn Gymraeg. Bellach gellir dilyn y cwrs yn ei gyfanrwydd yn y Gymraeg.

SAFONAU HYBU

Yn ystod 2018-19 cafodd cynllun strategol newydd y Cyngor ar gyfer hybu'r Gymraeg ei gyhoeddi yn unol a'r gofyniad yn y Safonau. Mae ***Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-2023*** yn ymgais i adnabod y prif heriau a chyfleoedd sydd yn wynebu'r Gymraeg yng Ngwynedd. Y nod cyffredinol yw cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, drwy wasanaethau'r Cyngor ei hun ac yn gymunedol. Roedd Pwyllgor Iaith y Cyngor yn rhan allweddol yn llunio'r cynllun hwn ac maent yn cadw trosolwg dros ei weithrediad drwy dderbyn adroddiadau rheolaidd am wahanol brosiectau a ffrydiau gwaith sydd yn cyfrannu tuag at y weledigaeth.

Gellir gweld copi o'r Cynllun Hybu yma [linc]

3. Adrodd ar niferoedd staff sydd yn gallu'r Gymraeg

ADRODD YN UNOL Â GOFYNION SAFON 170 - *(a) nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg*

Mae'r data canlynol yn adrodd ar nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg, gan roi dadansoddiad o lefel y sgiliau fesul gwasanaeth:

Nid yw'r data hwn yn cynnwys gwybodaeth ar gyfer GWE ac Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd Cymru (NMWTRA) gan eu bod yn adrannau rhanbarthol sydd yn cael eu gweinyddu gan Gyngor Gwynedd.

GWASANAETH	CYFANSWM NIFER STAFF	NIFER SIARADWYR CYMRAEG RHUGL	NIFER DYSGWYR / GALLU DEALL A SIARAD RHYWFAINT	NIFER SYDD DDIM YN SIARAD NA DEALL UNRHYW GYMRAEG
Addysg – Staff canolog	185	185		
Staff Dysgu[1]				
Staff Ategol	775	716	-	59
Amgylchedd	162	159	3	
Cyllid	206	204	2	
Cefnogaeth Gorfforaethol	184	184		
Economi a Chymuned	406	395	11	3
Oedolion Iechyd a Llesiant				
Plant a Chefnogi Teuluoedd	1,290	1,163	127[2]	
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	546	530	16	
Ymgynghoriaeth	118	105	12	1
Tîm Arweinyddiaeth Corfforaethol	33	33		
CYFANSWM	3,905	3,674		234
		94%		**6%**

[1] Er nad ydym wedi bod yn casglu data manwl ar allu ieithyddol staff addysg ac ysgolion yn y gorffennol, mae darn o waith wedi ei wneud yn ystod 2018, dan arweiniad GWE, i asesu lefelau sgiliau y gweithlu addysg cyfan. Mae'r arolwg hwnnw yn dangos bod **87.1% o'r 1,345** o staff a ymatebodd i'r cais gwybodaeth yn gallu cyfathrebu yn rhugl a hyderus yn Gymraeg a dim ond **0.7%** heb unrhyw sgiliau iaith Gymraeg o gwbl.

[2] Mae'r data a ddangosir ar gyfer y ddwy adran gwasanaethau cymdeithasol yn ddata a gyflwynir gan y gwasanaethau Oedolion a Phlant ar gyfer eu hadroddiad data blynyddol (yr STF). Nid oedd y data hwn wedi cael ei wirio yn llawn, ar adeg cyhoeddi'r adroddiad hwn ar y 28 o Fehefin 2019, ac felly bydd yn cael ei adolygu a'i ddiweddaru wedi hynny os bydd angen.

4. Adrodd ar hyfforddiant cyfrwng Cymraeg i staff a datblygu sgiliau iaith

ADRODD YN UNOL Â GOFYNION SAFON 170 –
(b) nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi a gynigiwyd yn y Gymraeg yn ystod y flwyddyn (ar sail cofnodion a gadwasoch yn unol â safon 152);

(c) os cynigiwyd fersiwn Gymraeg o gwrs gennych yn ystod y flwyddyn, y ganran o gyfanswm nifer y staff a fynychodd y cwrs a fynychodd y fersiwn Gymraeg (ar sail cofnodion a gadwasoch yn unol â safon 152);

Caiff holl raglen hyfforddiant canolog y Cyngor ei ddarparu yn Gymraeg, gyda chyrsiau ar gael yn Saesneg ar gais. Os bydd aelodau o staff di-Gymraeg neu ddysgwyr mewn hyfforddiant anwytho, bydd yr hyfforddiant yn cael ei gynnig yn ddwyieithog. Gellir gwneud hyn mewn sawl ffordd, yn ddibynnol ar yr amgylchiadau, a nifer y rhai di-Gymraeg yn y sesiwn – drwy ddefnyddio cyfieithydd ar y pryd, defnyddio sibrwd, neu yr arweinydd/hyfforddwr yn cyflwyno yn y ddwy iaith bob yn ail.

Yr unig achlysuron lle bydd hyfforddiant uniaith Saesneg yn cael ei gynnig yw pan fydd angen hyfforddiant mewn meysydd arbenigol, a phrynu gwasanaethau hyfforddwyr arbenigol i mewn. Hyd yn oed bryd hynny, gwneir pob ymdrech wrth gomisiynu gwasanaethau i gael deunyddiau dwyieithog a chymerir pob cyfle i geisio dylanwadu ar ddarparwyr cenedlaethol.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, er enghraifft, llwyddwyd i gymryd cam mawr ymlaen ym maes Iechyd a Diogelwch drwy sicrhau y bydd yr hyfforddiant IOSH rhyngwladol o hyn ymlaen ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg ar gyfer staff.

Roedd y Cyngor wedi tynnu sylw'r Comisiynydd at y rhwystrau gyda'r math yma o hyfforddiant wedi i ni dderbyn cwynion gan aelodau o staff, ac i ofyn am eu cefnogaeth i ddylanwadu ar y darparwyr, ond mae'n deg dweud bod dyfalbarhad staff y Cyngor ar y mater wedi gwneud gwahaniaeth enfawr yn y pen draw i wyrdroi agweddau a phenderfyniad o fewn y sefydliad.

Nifer "**digwyddiadau**" hyfforddi mewnol yn ystod y cyfnod 01 Ebrill 2018 i 30 Mawrth 2019: **798**

Mae hyn yn gyfuniad o deitlau 'corfforaethol' ac 'arbenigol' ac yn cynnwys pob math o ddysgu – wyneb yn wyneb, e-fodiwlau a webinarau.

Nifer Teitlau unigol yn ystod yr un cyfnod oedd **252**

DIGWYDDIADAU HYFFORDDI	NIFER	MYNYCHWYR
Cymraeg	381	1483
Saesneg	218	1067
Dwyieithog	208	1140

5. Adroddiad Hyfforddiant Iaith Gymraeg 2017- 2018

O safbwynt y ddarpariaeth a gynigiwyd i ddysgwyr, defnyddiwyd y trefniadau isod yn ôl y galw:

- Cyrsiau cymunedol dros gyfnod hir (dysgwyr yn mynychu unwaith neu ddwywaith yr wythnos yn y gymuned)
- Sesiynau Gloywi Iaith rheolaidd a gynhelir gan y Swyddog Dysgu a Datblygu (Iaith Gymraeg) e.e. Gloywi Iaith, Treiglo, Cymraeg Elfennol
- Sesiynau unigol 1:1 gyda'r Swyddog Dysgu a Datblygu (Iaith Gymraeg) ar gais unigolion
- Sesiynau unigol 1:1 gyda thiwtoriaid allanol ar gais unigolion
- Cyrsiau dwys (wythnos neu fwy – yn y Prifysgolion neu Nant Gwrtheyrn)
- Cyrsiau achlysurol – e.e. *Cymraeg yn y Gweithle* (dau ddiwrnod)
- Ysgolion Haf (a gynhaliwyd gan Dysgu Cymraeg Gogledd Orllewin)
- Cyrsiau ar-lein gan Dysgu Cymraeg e.e. Croeso Cymraeg Gwaith
- Un dosbarth mewnol: Dosbarth lefel Meistroli (Lefel Uwch 2) – un bore'r wythnos.

Mae'r tablau isod yn dangos y cofnod o niferoedd oedd yn derbyn hyfforddiant i ddatblygu sgiliau iaith fel ag yr oedd ar y 31 Mawrth 2019.

Lefel	Nifer
MYNEDIAD	28
SYLFAEN	15
CANOLRADD	16
UWCH	10
MEISTROLI	13
GLOYWI	90
	172

Mae'r dysgwyr yn dilyn amrywiaeth eang o gyrsiau, fel a ganlyn:

Cwrs	Cyfanswm
Cyrsiau cymunedol	35
Dosbarth Meistroli	8
1:1 mewnol (Swyddog Dysgu a Datblygu Iaith Gymraeg)	20
1:1 allanol (Dysgu Cymraeg Gogledd Orllewin)	3
Cymraeg Gwaith ar-lein	15
Cymraeg yn y Gweithle	3
Ysgol Haf	2
Cwrs Calan	1
Nant Gwrtheyrn	4
Treiglo (mewnol)	34
Cymraeg Elfennol (mewnol)	12
1:1 Siwan	1
Gloywi Iaith (mewnol)	33
Cyfanswm	**171**

Mae'r dysgwyr hyn wedi eu rhannu ar draw adrannau'r Cyngor fel a ganlyn:

Adrannau	Cyfanswm	%
Addysg	25	15%
Amgylchedd	8	5%
Cyllid	2	1%
CG	10	6%
Economi	9	5%

Oedolion	40	23%
Plant	35	20%
Priffyrdd	5	3%
YGC	21	12%
NMWTRA	6	3%
Byw'n Iach	9	5%
AELODAU	2	1%
	172	

Gwobr Goffa Dafydd Orwig 2018 – 2019

Rhoddir dwy wobr flynyddol bellach, i gydnabod unigolion o fewn y Cyngor sydd yn dysgu'r Gymraeg, ond hefyd i unigolion neu dimau sydd yn gwneud ymdrech arbennig, neu yn mynd y tu hwnt i'w swyddi arferol i hybu'r Gymraeg ac i sicrhau bod posib i drigolion a defnyddwyr gwasanaethau'n defnyddio'r Gymraeg yn ddi-rwystr.

Enillwyd y gwobrau eleni gan Nancy Wilkinson (Swyddog Amgylchedd yn Ymgynghoriaeth Gwynedd) a Gwasanaeth Iechyd, Diogelwch a Llesiant (am eu gwaith i sicrhau adnoddau Cymraeg ar gyfer hyfforddiant IOSH).

6. Adrodd ar ofynion iaith wrth benodi

ADRODD YN UNOL Â GOFYNION SAFON 170 –

(ch) nifer y swyddi newydd a'r swyddi gwag a hysbysebwyd gennych yn ystod y flwyddyn a gategoreiddiwyd fel swyddi sy'n gofyn –
(i) bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol
(ii) bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd,
(iii) bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu
(iv) nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol, (ar sail y cofnodion a gadwasoch yn unol â safon 154);

Bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol	**500**
Bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd	**0**
Bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol	**0**
Nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol	**0**

Mae pob swydd a hysbysebir gan y Cyngor yn cynnwys gallu yn y Gymraeg fel sgil hanfodol. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, fodd bynnag mae'r Cyngor wedi sefydlu trefn newydd ar gyfer adnabod yr union ofynion ieithyddol sydd eu hangen ar gyfer gwahanol swyddi, ac erbyn hyn mae pob swydd sydd yn cael ei hysbysebu gydag esboniad clir o pa lefel o sgiliau llafar, ysgrifenedig a darllen a deall sydd eu hangen.

Mae hyn yn rhan o waith ehangach y Dynodiadau Iaith.

7. Adrodd ar gwynion iaith

ADRODD YN UNOL Â GOFYNION SAFON 170 –

(d) nifer y cwynion a dderbyniwyd

Cafwyd un ymchwiliad gan y Comisiynydd Iaith i fethiant honedig i gydymffurfio gyda'r Safonau yn ystod 2018-19.

Ymchwiliad CSG236

Ym mis Mawrth 2019 barnwyd bod y Cyngor wedi torri dau Safon ac wedi methu a delio gyda gohebiaeth a phroses apelio yn ei chyfanrwydd drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r Cyngor eisoes wedi cymryd camau i sicrhau na fydd y sefyllfa yn codi eto, ac mae Polisi Iaith y Cyngor yn datgan yn glir bod gan unrhyw aelod o staff hawl i gyflwyno cwynion a dilyn proses gwynion drwy gyfrwng y Gymraeg.

Ymholiadau Comisiynydd a chwynion mewnol:

Nifer cwynion a dderbyniwyd yn uniongyrchol drwy broses gwynion y Cyngor:

Adran	Nifer y Cwynion	Mater yr oedd y gwyn yn ymwneud ag o
Amgylchedd	1	Dogfennau'r broses Gynllunio ddim ar gael yn Saesneg
Cefnogaeth Gorfforaethol	2	Cyfeiriad swyddogol y Cyngor ar y we Ymholiad gan swyddog o GwE wedi i neges fewnol gael ei hanfon yn uniaith Gymraeg a'r Saesneg yn yr atodiad, yn ôl yr arfer ar gyfer cyfathrebu mewnol. Cadarnhawyd bod y neges yn cydymffurfio gyda gofynion y Polisi Iaith.
Tîm Arweinyddiaeth Corfforaethol	1	Holiadur ar-lein ddim ar gael yn Gymraeg
Economi a Chymuned	2	Amodau Cronfa benthyciadau busnes – busnes newydd heb ddefnyddio'r Gymraeg Taflenni Cymunedau dros Waith ddim ar gael yn Gymraeg
Cyllid	2	Peiriannau ateb: 1 neges uniaith Saesneg ar beiriant ateb y gwasanaeth sy'n delio gyda cheisiadau pas bws. 1 neges uniaith Gymraeg ar beiriant ateb y gwasanaeth treth Cyngor.
Cyfanswm	**8**	

Gwaith datblygol:

Mae gennym ffrwd gwaith wedi ei sefydlu o dan y teitl “Cymraeg yn y Gweithle”, sydd yn edrych yn thematig ar wahanol agweddau o gydymffurfiaeth ac yn ymchwilio i ffyrdd newydd o ddatblygu gallu’r Cyngor i gynnig dewis iaith yn rhagweithiol ac i annog mwy o’r cyhoedd i ddefnyddio ein gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Rydym wedi bod yn canolbwyntio yn bennaf ar y gwaith dynodiadau iaith swyddi yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ac wedi adnabod meysydd thematig sydd yn cynnwys defnydd iaith wrth ddatblygu gwasanaethau ar-lein a defnyddio apiau.

Yn ystod y flwyddyn i ddod byddwn yn canolbwyntio ar

- Barhau gyda’r gwaith o adnabod sgiliau iaith swyddogion drwy waith y Dynodiadau Iaith.
- Deall sut mae pobl yn defnyddio ein gwasanaethau a sut y gallwn annog mwy i ddefnyddio fersiynau Cymraeg ffurflenni a gwasanaethau ar-lein.
- Datblygu cynllun hyfforddi fydd yn canolbwyntio ar sicrhau bod staff yn defnyddio iaith eglur, syml a chlir wrth ysgrifennu a chyfathrebu
- Ehangu ar y rhaglen ymwybyddiaeth i ddatblygu dealltwriaeth staff o’u cyfrifoldebau wrth hyrwyddo’r Gymraeg – yn ehangach na dim ond cynnig gwasanaeth dwyieithog.
- Cyfrannu at beilota prosiect Arfer gan Brifysgol Bangor sydd yn edrych ar geisio newid arferion iaith ymysg timau gwaith lle mae arferiad o siarad Saesneg wedi ei sefydlu.

Byddwn hefyd yn:

- Datblygu trefniadau a dealltwriaeth am y modd y gall y Cyngor asesu effaith penderfyniadau ar y Gymraeg yn fwy effeithiol a sicrhau bod pob penderfyniad o blaid y Gymraeg.